

Till mina kära barn !

När Einar var hemma nu i januari, förebrådde han mig bl.a. för att jag aldrig redogjort för Er, hur vi hade det i familjen, när Ni var små, särskilt med hänsyn till våra ekonomiska förhållanden då och mitt förhållande till Erik Eklöf.

Därigenom hade Ni blivit hänvisade till att bilda Er ett omdöme om dessa ting huvudsakligen med ledning av vad Ni hört berättas därom från mer eller mindre välorienterade outsiders. Därvid kan det lätt tänkas, att den uppfattning Ni sålunda fått av de berörda förhållandena blivit skev och ensidig till skada och men för det förtroende, som Ni väl ändå gärna önskat kunna ha för Er far.

Jag föreslog därför här i familjen, innan Einar reste, att vi skulle samlas till en "frågestund", då vem som helst av Er, som så ville, kunde få framföra frågor till mig om sådant, som Ni önskade få klarhet över. Einar ansåg emellertid, att saken, borde uppskjutas till nästa gång vi träffas, så att även Ingvar kunde få vara med. Kanhända kan ett sådant tillfälle erbjudas oss i påsk.

Jag har nu fått den tanken, att ett sådant utbyte emellan oss kunde bli mera givande och koncentrerat, om jag såsom grund och ledning för detsamma kunde skriva ner en redogörelse för de olika tilldragelserna efter den kronologiska ordning, i vilken de timat.

Tyvär saknar jag helt och hållet anteckningar från hela denna tid. Min framställning måste därför bli mycket ofullständig särskilt vad detaljerna beträffar. Jag vill därför så mycket mer bemöda mig om att göra den i sina huvuddrag så exakt och objektiv som möjligt är.

1925 -1928 var jag predikant och församlingsföreståndare i Söderhamn. Under hela denna tid hade vi mycket ordnade och trygga ekonomiska förhållanden. Församlingen var offervillig och den lön jag fick, räckte väl till för våra behov. 1926 dog Ruts mor och 1927 hennes far.

1928 betecknar den stora vändpunkten i mitt liv. Då genomgick jag en djupgående andlig kris, som även berörde hela församlingen. I samband därmed började min schism med pingströrelsen ifråga om dess lärosystem. Den "ortodoxa" riktningen i församlingen fick övertaget och sörjde för att jag blev avkopplad från verksamheten och därmed även berövad min lön, utan så mycket som en månads uppsägning. Några större eller långvariga svårigheter ekonomiskt sett uppkommo emellertid ej för oss genom denna omvälvning. Sterbhuset visade sig förstående för vår ställning och bisträckte oss med vad vi behövde.

December 1928 flyttade Ma med alla tre barnen ensam till Stockholm. Jag stannade kvar i Söderhamn, eftersom jag ej ansåg mitt arbete och min uppgift där avslutad. Först sommaren 1929 lämnade även jag definitivt Söderhamn. Under tiden hade Rut hyrt lägenhet i Södertälje, och jag hjälpte henne med flyttningen dit. Jag besökte henne sedan i Södertälje vid olika tillfällen.

Hösten 1929 flyttade vi från Södertälje till Uppsala. Under hela denna tid fick Rut från sterbhuset sina utdelningar av aktier och räntor på inteckningarna. Kassaboken från denna tid, då Ma ensam "stod för rusthållet", fördes av mig. Månadsutgifterna stannade ofta ej under 1000 kronor. Ruts syskon varnade henne för att ej låta mig få något att säga till om ifråga om pengarna.

Efter flyttningen till Uppsala skedde en förändring ifråga om denna sak. Då något äktenskapsförord emellan Ma och mig ej förelåg, hade jag ingen skyldighet att finna mig i och godkänna denna ordning, att Ma ensam skulle bestämma i ekonomiska ting. Enligt lagen var alltså den förmögenhet, Rut ärvt efter sina föräldrar vår gemensamma egendom, och jag krävde, att Rut skulle erkänna detta, om hon ville, att jag skulle stanna hemma. Överenskommelsen härom var klar mellan Ma och mig, innan vi första gången, januari 1930, träffade Erik Eklöf.

Hösten 1929 hade Erik Eklöf övertagit en liten affär i sin fars fastighet och i november månad utgav han provnumret av Sanningsfacklan, "tidning för evangelisk väckelse och fri mission", såsom dess program angavs. Den tycktes ha goda utsikter att slå igenom, men efter en artikel mot Lewi Pethrus (nära 20 år före Sven Lidman) vände sig bladet, och han var beredd att lägga ned den igen, då han icke kunde finansiera den ensam.

Genom en gemensam bekant fick han min adress och tillråddes att vända sig till mig och erbjuda mig samarbete i tidningen. Till att börja med var jag icke intresserad av hans förslag. Men när vi vid ett andra mera ingående samtal upptäckte, att vi båda var och en för sig kommit till klarhet om vissa viktiga sanningar i Bibeln rörande kristen lära och praxis, försvann min håglöshet och olust och vi räckte varandra handen till samarbete för tidningens fortsatta utgivande.

Rätt snart framförde Eklöf tanken på att upprätta ett eget tryckeri. Planerna härför tog snart fast form, särskilt då Eklöf i samma veva fick brev med en förfrågan från en för Oss båda okänd person, som fått Sanningsfacklan i sina händer, om vi inte kunde bereda honom något arbete.

Hugo Landström hette han och han bodde då med sin hustru och tre minderåriga barn uppe i Jämtland, där de haft någon filantropisk verksamhet. Denna hade alldeles slagit slint för dem och de befann sig nu i fattigdom och nöd däruppe. Hugo Landström var student liksom vi och ungefär i samma ålder som vi.

Genom att upprätta eget tryckeri skulle vi kunna ge honom arbete och försörjning. Lokal till detta tryckeri funno vi i källarvåningen Humlegatan 4, där vi flyttade in från Södertälje oktober 1929. Tryckeriet omfattade en digelpress (med handläggning), en sättmaskin modell Typograph, en del handstil etc. Hela anläggningen torde ha kostat ca 10.000 kronor.

Landström flyttade ner med sin familj och fick till uppgift att sköta sättmaskinen och digelpressen. Vi hade många svårigheter i början, särskilt med sättmaskinen, som alltemellan "sprutade" och blev obrukbar, tills en tillkallad fackman med stor möda åter lyckades få den igång.

Jämte tidningen utgavs även som bilaga till denna en självstudiekurs i nytestamentlig grekiska, genom vilken vi hoppades få många nya läsare och prenumeranter, särskilt bland predikanter m.fl. Från och med upprättandet av Sanningsfacklans Tryckeri infördes på mitt förslag fri prenumeration å tidningen. Endast för Bilagan togs vanlig pren.avgift.

Den tryckerilokal vi började med erbjöd inga möjligheter till utvidgning av rörelsen. En sådan utvidgning av rörelsen framstod emellertid snart såsom både önskvärd och nödvändig. Efter att ha blivit någorlunda varma i kläderna inom tryckeribranschen beslöto vi att gå vidare och söka bygga upp en grafisk industri varigenom vi kunde få avkastning av pengarna och även bereda arbetstillfällen för flera arbetslösa och nödställda. Härtill kom dessutom, att jag blev uppsagd till avflyttning av värden i Humlegatan 4. Han önskade få en hyresgäst, som inte hade så många (och livliga !) barn som jag. Jag hade fyra då (fast Sven ju inte gjorde så mycket väsen av sig då). Vi sågo oss därför nödsakade att skaffa både ny bostad och nya lokaler för tryckeriet till oktober 1930.

Samarbetet mellan mig och Erik Eklöf bjöd ofta på stora svårigheter, slitningar mellan oss voro mycket vanliga, och Eklöf torde mer än en gång ha misströstat om mig. Att han kunde ha fullgoda skäl härtill förstår jag nu ganska väl. Skulle jag någon gång ev. glömma bort detta eller tvivla därpå, behöver jag blott läsa artikeln "Till Sanningsfacklans läsare" varmed jag gjorde min entré i tidningen. Eklöf ville bestämt att artikeln skulle placeras på mindre framträdande plats i tidningen, men jag lyssnade inte på honom. Nu önskar jag, att den stuvats in någonstans i slutet och satts med petitstil. Denna artikel ger en ganska god bild av hurudan den nya medarbetaren var: egenkär, "märkvärdig", bortskämd, med en pinsam predikoton och högdragna pastorslater. Han kanske hade några sympatiska drag också, men i alla fall: Stackars Eklöf, som fick en sådan medhjälpare och medarbetare!

Innan vi ännu startat eget tryckeri för Sanningsfacklan, köpte vi en bil. Det var en Fiat, som betalades kontant. Priset var omkr. 3000 kronor. För att ordna denna affär, måste vi för första gången ta ett lån i Handelsbanken. Det var Rut, som kom upp med förslaget.

Bilen inköptes dels med tanke på affärsresor i samband med det planerade tryckeriet, dels för att användas vid predikoresor, som vi hoppades få företaga i landet. Vi hade vid den tiden fått en inbjudan till Eskilstuna och hade tänkt få göra resan dit i egen bil, men affären hann ej ordnas i tid. På återresan från Eskilstuna gjorde vi ett uppehåll i Stockholm. Jag besökte där Ruts syster Maria, som ända dittills haft Ruts inteckningar och värdepapper i förvar i sitt bankfack. Det var för att avhämta dessa, som jag nu uppsökte henne.

1 april 1930 hyrde vi en lägenhet på Dragabrunnsgatan 48, dit Eklöf med familj flyttade in. Även Landströms familj bodde i denna lägenhet. Den var rymlig nog för båda familjerna.

Slitningarna mellan mig o Eklöf uppkommo därigenom, att jag ville ha ledningen och bestämma, eftersom jag disponerade över pengarna, medan Eklöf var den som genom sin överlägsna begåvning, sin större livserfarenhet, sitt tekniska kunnande, sin tro och sina andliga nådegåvor de facto var den självskrivne, verkliga ledaren i vårt företag. Som ledare var jag då absolut oduglig. Jag var vacklande och obeslutsam, saknade initiativ och företagsamhet, och min tro på Gud var icke vad den bort vara för att kunna råda bot på alla dessa brister hos mig. Jag var djupt olycklig över dessa förhållanden, som även vållade Eklöf många lidanden och prövningar. Vi kämpade och bad och ropade till Gud, att han skulle visa oss en väg ut ur denna ohållbara ställning. Men vi inte bara bad. Vi samtalande öppet om våra svårigheter och sökte klarlägga dem för varandra och få dem belysta av Guds ord.

Vid ett sådant samtal citerade Eklöf 1 Kor. 12:28, där det bl.a. heter: "Och Gud har i församlingen satt -- ytterligare några -- till att vara styresmän - -". Grundtextens ord kybermätäs, som här är översatt med "styresmän", betyder egentligen "styrman". Den som på ett skepp - under kaptenen - befälhavaren - har ansvaret för seglatsen är styrmannen. Han tar order endast från kaptenen. Och kaptenen vet absolut, att han inte kan sätta t.ex. kocken till styrman, hur skicklig etc. kocken kan vara på sitt sätt och inom sitt fack. Frågan för oss var nu: vem av oss två har nu vår kapten ämnat såsom styrman på den skuta med Einar, Rut och Erik ombord, som började lossa förtöjningarna för en lång och okänd, farofylld seglats den 7 januari 1930? Jag var då 34 år, Ma 32 och Eklöf 26 år.

Då jag efter bästa förstånd och samvete sökte besvara denna fråga, måste jag erkänna: "det är inte du. Det är Erik Eklöf". Hur skulle jag kunnat komma till något annat resultat, om jag skulle vara ärlig och inte blunda för fakta? Jag vet det inte.

Sedan jag kommit till klarhet på denna punkt, drog jag även konsekvenserna därav och beslöt inför Gud att överlämna åt Erik Eklöf ansvaret för och förvaltningen av hela förmögenheten. Jag meddelade till Rut det beslut jag fattat och efter vad jag kan minnas, mötte jag varken klander eller motstånd från hennes sida. Sedan uppsökte jag Eklöf och omtalade även för honom min uppgörelse med Gud. Det var en helig och allvarlig stund. Fullt medveten om vilket ansvar han iklädde sig först och främst inför Gud, eftersom pengarna ju tillhörde honom och ingen annan, men även inför människor; fastän det för honom kom alldeles oväntat antog han mitt erbjudande.

Någon gång senare omtalade han för mig, att han för sin del endast tänkt sig möjligheten av en överlåtelse till honom av en mindre del av förmögenheten, närmare bestämt det belopp, som då återstod av de 10.000, som vi mot säkerhet av en inteckning lånat i Handelsbanken, när bilen köptes. Kanhända begicks här ett fel. Kanhända skulle han ha avböjt mitt erbjudande om hela förmögenheten och i stället föreslagit en överenskommelse om den partiella överlåtelsen, som han själv haft i tankarna. Kanhända att vi under en sådan "provkörning" kunnat få göra sådana erfarenheter, som visade oss, om vi voro på rätt väg eller om vi måste slå till reträtt. Vems felet i så fall var, är ju fåfängt att fråga: mitt - eftersom jag genom mitt förslag inledde honom i frestelsen? Eller hans - därför att han ej avvisade den?

Vid tiden för denna överenskommelse mellan mig och Eklöf, var ännu förmögenheten bunden dels i in-teckningar i fastigheten i Stockholm, dels i den lott i dessa fastigheter som tillföll Ma vid arvs-kiftet efter morfar. För att få likvida medel voro vi därför hänvisade till att taga hypotekslån i banken. Detta medförde naturligtvis vissa svårigheter för Eklöf, när det nu blev fråga om att placera pengarna och göra dem bärande.

Dels gällde det att utvidga tryckerirörelsen och göra den bärande, dels att om möjligt finna någon fastighet, som både kunde ge oss själva bostad och dessutom även lämna avkastning i hyresmedel. I Uppsala kunde han icke finna någon sådan fastighet. De voro för dyra. Men i Nyby, Gamla Uppsala, fann han en villa, som tycktes passa. Den inköptes någon gång i maj 1930 till ett pris, vill jag minnas, av 28.000 kronor.

Inflyttningen där skedde till 1 oktober s.å. Hela källarvåningen avterades till lokal för det nya, utvidgade tryckeriet. Sanningsfacklans Tryckeri upphörde och i stället kom firma Studietryckeriet. Som firmanamnet antyder, ämnade vi specialisera oss på att trycka och utgiva läroböcker och vetenskapliga arbeten, dels sådana som vi själva planerade, dels till tjänst för den akademiska kundkretsen i Uppsala, som ju borde kunna uppskatta att få sina arbeten satta och tryckta av en både akademiskt bildad och yrkesmässigt kvalificerad typografpersonal.

I stället för digeln inköptes en beg. snällpress med handläggning, Typograph - sättmaskinen utbyttes mot en begagnad Linotype av äldre modell och även vissa andra utökningar av inventarierna företogs. Samtliga tre familjer, min, Eklöfs och Landströms inflyttade dessutom i villan. Jag hade vid den tiden samma ställning som Landström, dvs. jag var liksom han anställd i firman som typograf med fast avlöning.

Vattnet till villan i Nyby kom från en hydrofon, som icke ingick i köpet. Själva anläggningen tillhörde den förre ägaren av villan, medan marken, som den var uppförd på, utgjorde en särskild tomt med eget tomtnummer. Om denna brunnsanläggning hade rätt tvist och oenighet. För att få ett slut på detta förhållande och på samma gång säkerställa vattentillförseln till fastigheten inlöstes hela anläggningen jämte tillhörande tomt av Eklöf. Priset har jag glömt, men det var ganska högt, kanske 5.000 kronor.

Intill den nyinköpta villan i Nyby, som sedermera fick namnet Källgården, låg en något mindre, ganska primitiv 2-familjsvilla. Den var in-tecknad till hela taxeringsvärdet och ägaren kunde ej fullgöra sina skyldigheter i banken. Godsägare Ekvall på Nyby gård, som sålt de flesta tomterna till villabebyggelsen i Nyby, stod som borgensman i banken för in-teckningarna på denna villa och när ägaren fallerade, blev han tvungen att fullgöra dennes skyldigheter mot banken.

Av denna orsak ville Ekvall nu bli av med denna villa och erbjöd Eklöf att köpa den genom att övertaga ansvaret för lånen på densamma. Så skedde också. Genom detta köp vanns följande fördelar: Landströms fick en bättre och rymligare bostad än de två vindsrummen de förut disponerat i Källgården.

I den andra lägenheten inflyttade en gammal snickare med sin familj, som vi kommit i kontakt med. Han var pensionerad men ännu arbetsför och en duktig yrkesman, som vi skaffade arbete. Även hans pojkar, hade tidvis arbete hos oss, dels i tryckeriet dels med annan sysselsättning. I källarvåningen i villan inrymdes vedbodarna för familjerna i Källgården och dessutom inredde godsägaren där ett garage till bilen.

De flesta villaägare i Nyby utgjordes av fattiga arbetare och hantverkare, som lockats dit av godsägare Ekvall, som ville få avsättning på sina tomtområden. Många av dessa egnahemsägare hade stora svårigheter att klara räntorna på sina villor och kommo nu till Eklöf och bådo honom om hjälp. De bådo heller icke förgäves. En av dem - f.ö. f.d. ägaren till den andra villan, som Eklöf köpte - fick ett lån på 1000 kronor och öppnade en vedaffär i Uppsala. Hans syster hade en tvättinrättning i Nyby, och även dem hjälpte Eklöf med lån.

Fiatbilen hade snart tjänat ut. Den for illa av att stå ute, innan vi fingo garaget i grannvillan. Den utbyttes någon gång på förvintern mot en ny Willys Knight, som kostade, om jag minns rätt, 7 - 8000 kronor.

Det nyupprättade tryckeriet visade sig föga ändamålsenligt för den uppgift vi tänkt oss för detsamma. Även dess placering utanför Uppsala var ogynnsam för den tilltänkta verksamheten. Eklöf började därför se sig om efter lämplig fastighet i Uppsala, där tryckerilokalen kunde inredas. För att kunna realisera denna plan måste emellertid mera kapital anskaffas. Vi voro då ännu delägare i de fastigheter i Stockholm, vari vi även hade inteckningar. Vi beslöto då att söka sälja vår del i dessa fastigheter. Godsägare Ekvall var hugad spekulant. De övriga delägarna - huvudsakligen Ruts syskon - förekommo honom och gåvo oss ett anbud på 25.000 kronor. Samtidigt uppsades samtliga inteckningar till betalning. Denna affär var slutgiltigt genomförd någon gång på våren 1931.

Under tiden hade Eklöf efter mycket sökande, prövande och ratande funnit en fastighet i Uppsala, som erbjöd de behövliga utrymmena för tryckerilokalerna. Det var fastigheten Kungsgatan 63, en stor omodern 3 eller 4 våningsbyggnad med ett mindre gårdshus samt en bra uthuslänga. Köpeskillingen minns jag icke. Köpet skedde i Eklöfs namn med mig såsom borgensman.

Ombyggnadsarbetena sattes omedelbart igång, sedan fastigheten köpts och tillträtts. För att få uthuslängan fri att disponeras för tryckerianläggningen, indrogs W.C. i hela den stora fastigheten förutom centralvärme till en del därav. De sistnämnda arbetena överlämnades på entreprenad till en rörledningsfirma i staden. Ombyggnaden av uthuslängan till tryckerilokal utfördes däremot av en byggmästare från Nyby. Genom denna anordning önskade Eklöf bereda arbete åt de fattiga och arbetslösa villaägarna i Nyby. Både byggmästaren och arbetarna avlönades alltså under hela byggnadstiden av Eklöf direkt.

Den gamla uthuslängan erbjöd stora och präktiga utrymmen för det nya tryckeriet. Från början planerades endast en våning, men under arbetets gång kom jag att tänka på att åtgärder redan nu borde vidtagas för att skapa möjligheter för en ev. kommande utvidgning av tryckeriet. Jag föreslog därför Eklöf att rådgöra med byggmästaren om att höja taket och så bereda plats för en övervåning. Resultatet blev, att ombyggnadsarbetet utvidgades i enlighet med mitt förslag. Detta medförde avsevärt ökade byggnadskostnader - bl.a. måste hela plåtbeläggningsen på taket förnyas, vilket kostade mycket pengar.

Den maskinella, utrustning Eklöf anskaffade till det nya Studietryckeriet, var absolut förstklassig och modern och avsåg att möjliggöra största tänkbara produktions- och leveransförmåga. Den gamla handläggingspressen från Nybyofficinen utbyttes mot en ultramodern helautomatisk tvåturspress "Windsbrant" av största kapacitet. Den gamla Linotype sättmaskinen ersattes likaså med en ny maskin av samma fabrikat och nyaste modell med fyra magasin och ett sidomagasin. I två av magasinerna gingo två fullständiga satser med grekiska matriser, så att maskinen även kunde producera trycksats med blandad svensk och grekisk text.

Medan ombyggnadsarbetet ännu pågick, företog Eklöf en resa till Tyskland för att på Leipzigermässan studera senaste nyheter på den grafiska industrins område. Där inköptes bl.a. en häftningsmaskin och en falsningsmaskin samt en tryckautomat för framställning av blankett- och biljettryck, som dock aldrig togs i bruk.

För accidenstryckeriet, beläget i övervåningen anskaffades även en mindre helautomatisk tryckpress "Automatic". Vid en senare tidpunkt utökades maskinparken även med ännu en tryckpress, en helautomatisk "Windsbrant" av mindre format än den andra.

Så stod då den nya officinen färdig att tagas i bruk någon gång vid påsktiden 1931. Den motsvarade i tekniskt avseende mycket högt ställda krav. Vid denna tidpunkt hade vi även hunnit förvärva en viss grad av yrkesskicklighet.

Jag skötte maskinsättningsarbetet. Landström hade utbildat sig till tryckare och handsättare. Dessutom hade vi några anställda. Eklöf själv var tryckerichef och faktor och behärskade som sådan kanske bättre än någon av oss alla de olika maskinerna. Dessutom måste han sköta ackvisitionsarbetet och reklamen.

På denna punkt räckte han emellertid ej till. Kundanskaffningen gick dåligt och till reklamen saknades pengar. Ty genom de oberäknat höga kostnader som ombyggnadsarbetet drog, måste tryckeriet nästan ända från starten dras med ekonomiska svårigheter. Hyresinkomsterna från fastigheten räckte ej till för att föra oss igenom det tröga företaget i portgången, de slukades av amorteringar och avlöningar och vi saknade de medhjälpare, som kunde bearbeta kundkretsen. Eklöf kämpade som ett lejon för att övervinna svårigheterna och rädda tryckeriet, men måste till slut ge upp. Fram emot hösten sågo vi oss ställda inför det oundvikliga: tryckeriet måste nedläggas, maskinerna säljas och lokalerna uthyras.

På ruinerna av det sammanstörtande Studietryckeriet, så att säga, mötte Gud tre av oss - och alldeles särskilt Erik Eklöf - som vid ett tillfälle hade en bönestund tillsammans inne på tryckerikontoret med en underbar andlig upplevelse, som blev av revolutionerande betydelse för vår tro på evangelium. Liksom Luthers och många andra - kända och okända - gudsmäns avgörande gudsupplevelser så att säga fingo sin utlösning genom något bibelord, så var det också här. Det bibelord som Gud då helt oväntat och oförberett lät sitt himmelska ljud med uppenbarelsens kraft och klarhet flöda fram över, var Rom. 4:23 - 25 och särskilt v. 25.

Välsignelsen genom denna underbara upplevelse förtog bitterheten och smärtan över det svåra nederlaget med tryckeriet. Utan detta Guds nådefulla ingripande i den mörka stunden hade vi kanske helt och hållet dukt under.

Personligen är jag övertygad om att den skatt och rikedom, som Gud då skänkte oss genom den uppenbarelse Han lät Erik mottaga av evangelie sanning i Rom 4:25 mer än tusenfaldigt uppväger vad vi förlorade då tryckeriet gick ifrån oss. I ena fallet en förlust av en stor förmögenhet, som hur svår och kännbar den än var, dock endast gällde ett jordiskt, förgängligt värde. I andra fallet en vinst som representerar ett andligt värde, som icke hör förgänglighetens utan evighetens värld till. Det finnes sådana andliga värden, lika visst som det finns materiella värden.

Det första som såldes av tryckeriets inventarier, var Linotype-maskinen som inköpts mot kontant betalning till ett pris av cirka 14.000. Den återköptes nu av samma firma som levererat den och till ett jämförelsevis gynnsamt pris. Större delen av den övriga maskinparken och av inventarierna voro köpta på kontrakt och återtogos av leverantörerna utan ersättning, varför avsevärda förluster gjordes. Till lokalen fingo vi till den 1 okt. en god hyresgäst i en pianofabrik. Vid denna uthyrning visade det sig, att den av mig under ombyggnaden föreslagna övervåningen blev av avgörande betydelse, ty utan dess utrymmen hade pianofabriken knappast kunnat reflektera på en inflyttning.

Avvecklingen av tryckerirörelsen hjälpte oss under de närmaste svårigheterna, men vi hade fortfarande stora skulder. Det blev därför snart klart, att vi, om vi skulle kunna betala dessa skulder, även skulle bli nödsakade att sälja fastigheterna, i första hand då Kungsgat. 63, dit Eklöf flyttat in med sin familj så snart en lägenhet där blivit ledig och iordningställd.

Vid en sådan försäljning borde vi enligt våra beräkningar få tillräckligt kapital frigjort för att kunna göra oss skuldfria. Dessa våra förhoppningar infriades icke. Till fastigheterna i Nyby lyckades vi inte få någon allvarlig spekulant ens, och vad fastigheten i Uppsala betr., så visade det sig omöjligt att finna någon köpare, som ens ville betala det pris vi själva givit för den, trots att vi under tiden hade kostat på den så mycket med såväl wc-anläggning och värme som den dyrbara ombyggnaden. Fastigheten såldes någon av de sista dagarna i december.

För vad som blev över av köpesumman, sedan de mest trängande skulderna betalats och även jag fått en del förutom de tillgodohavanden jag hade för inestående lön hos Eklöf, hyrde denne en lägenhet i Stockholm, som han betalade kontant vid tillträdet fram till 1/10 1932. Han flyttade dit med sin familj vid årsskiftet.

Själv hade jag hyresfri bostad tryggad åt mig i Källgården - så länge vi finge behålla denna fastighet. Den såldes sedan, och från och med den 1 oktober blevo vi betalande hyresgäster där åt den nye ägaren.

Samma tid på hösten utgick Eklöfs hyreskontrakt i Stockholm, och han flyttade tillbaka till Uppsala med familjen. I Stockholm hade han ägnat sig åt dels studier, dels den första tiden åt evangelisk predikoverksamhet.

Bragt till tiggartavlen, gällde det nu för mig att finna någon utväg att försörja mig och min familj. Jag hade olika uppslag men intet som lyckades och vår ställning förvärrades mer och mer. Det gick till slut så långt, att jag måste vända mig till fattigvården. Svårigheterna fortsatte även under 1933 och jag lyckades icke få något arbete eller börja något eget.

På sommaren 1933 blev manuskriptet till "Kristianernas Evangelium" färdigt. Det utarbetades av oss båda tillsammans, fastän Eklöf även där var den ledande kraften. Vi lyckades även få det tryckt. Tack vare Ruts enastående offervillighet kunde Eklöf i augusti 1933 resa ner till tryckeriet i Motala för att lägga sista hand vid korrekturet, innan boken trycktes färdig.

Under återstående delen av 1933 ägnade jag mig huvudsakligen åt att sprida denna bok. Jag sålde den dels i Uppsala, dels i Stockholm och på andra platser. Jag företog långa resor både på tåg och med cykel, bland annat till mitt föräldrahem i Edsbyn till mina gamla föräldrar, som då båda ännu levde.

Boken slog ej igenom och dess budskap blev ej mottaget. Den tegs ihjäl. Den var ju heller ingen samfundsprodukt, ingen förlagsreklam, fick inga recensioner i tidningarna. Det var knappt att vi fingo annonsera om den. Svenska Morgonbladet nekade att ta in vår annons, de olika samfundsbladen likaså. Men boken spreds och lästes ändå. Dess budskap och innehåll kan icke vederläggas.

Under mitt bokspridningsarbete kom jag hösten 1933 i Uppsala i kontakt med en f.d. studentkamrat, som jag kände från den tiden 1916, då jag själv börjat studera till präst. Han var nu lärare vid h.a. läroverket i Uppsala. Genom honom fick jag en del privatlektioner, som jag kunde ta emot i mitt hem i Nyby. Sedermera vitsordade han mig även hos rektorn vid läroverket hos vilken jag även mötte mycken välvilja och stort tillmötesgående.

Jag fick fler och fler elever och fick gratis använda skolans lokaler för min undervisning. Genom honom fick jag även s.k. arkivarbete vid läroverket genom Statens Arbetslöshetskommission. Det var dåligt betalt men gav ett gott tillskott till mina inkomster av privatlektionerna.

Året därpå började jag dessutom anordna kurser i stenografi för läroverksungdom. Jag hade lärt mig stenografi per korrespondens från Hermods under den svåraste tiden av 1932. Stenografikurserna vunno mycket stort intresse. De gåvo även god avkastning.

På senvintern 1934 dog min far, och jag reste hem till Edsbyn till begravningen.

Mina ekonomiska förhållanden fortsatte att förbättras, även om de ej rönt någon förändring genom min fars bortgång. Jag fick senare, när arkivarbetet vid läroverket upphörde, genom min gode vän och chef där, bibliotekarien adjunkt Ekermark, en anställning som skrivbiträde vid landsarkivet i Uppsala, varigenom jag fick en bättre ställning och bättre förmåner, än AK-arbetet gav mig.

Dessutom hade jag kvar mina privatlektioner. Då jag inte ensam kunde sköta alla elever, eftersom jag var upptagen på dagarna övertog Eklöf en del av dem. Då jag under ferierna inte kunde hålla till i läroverket hyrde jag ett rum i centrum, där lektionerna hölls. Vi samtalande även en gång om att börja undervisning per korrespondens till sådana elever som bodde på landet och måste pröva till hösten, men denna plan genomfördes icke.

I juli 1935 dog Ruts halvbror Enok Lindholm, som de sista åren av sitt liv vårdats först på Ulleråkers sjukhus sedan på ett privat sjukhem. När jag 1929 beslöt flytta med familjen till Uppsala var det just med tanke på Enok. Jag hoppades nämligen på något sätt kunna bliva honom till hjälp. Jag besökte honom också ofta både på sjukhuset och sedan även på sjukhemmet. Mitt sista besök hos honom där klaggjorde också för mig, att min tro och mina förböner för honom burit frukt.

Vid arvskiftet efter Enok fick Ma på sin lott såsom den avlidnes halvsyskon endast 10.000 kronor. Arvskiftet hölls någon gång på hösten. Ruts syskon visade denna gång ett säreget tillmötesgående. Utan att vi ens själva uttalat några önskemål därom erbjödo de sig att utbetala hela Ruts arvslott i kontanta pengar. Några förmyndarefasoner gentemot Rut beträffande användningarna av pengarna, som tillföll henne, fanns inte ett spår av, inte så mycket som en förmaning ens. Det föreföll nästan som de önskade göra "processen" så kort som möjligt. Fruktade de männe, att Rut vid detta arvskifte skulle påminna dem om, att det vid det förra arvskiftet icke gjordes någon skillnad mellan helsyskon och halvsyskon och yrka på att samma regel borde tillämpas även denna gång ?

Den som däremot sysslade med förmyndareskapstanken var farbror Karl i Borås. Så fort han fick veta, att morbror Enok dött, började han orda om, att det kunde bli nödvändigt att sätta både mig och Mamma under förmyndare för att förhindra att dessa arvsmedel via Eklöf skulle gå samma väg som de förra. Och han tog för alldeles givet, att han därvidlag kunde räkna med oreserverat bistånd från Ruts syskons sida. Men, som sagt, deras intresse var vid detta tillfälle inriktat på något annat. Farbror Karl lovade emellertid (!) att något yrkande (!) icke skulle förekomma, om jag blott ville ge honom en tillfredsställande försäkran om att åtminstone icke genom mitt förvållande något sådant skulle upprepas som skett med den förra förmögenheten.

Det svar jag kunde ge honom lugnade honom. Jag meddelade honom nämligen att jag denna gång frivilligt avstått från min rätt att bestämma över arvets disposition, och att jag överlåtitt denna angelägenhet helt och hållet åt min hustru. Och när hon valde att även i fortsättningen låta den andliga gemenskapen mellan oss och Erik Eklöf liksom förut taga sig uttryck jämväl i en gemenskap i det immateriella, så skedde detta med mitt fulla samtycke och gillande naturligtvis.

Vi flyttade nu in till staden till en tvårumslägenhet på Kungsgatan. I samma hus blev även en dubblett ledig, som vi också hyrde. Min plan var då att återupptaga språkstudier vid universitetet, och Eklöf läste då på sista ämnet i sin fil.kand.examen. I dubbletten bodde nu han och jag tillsammans, och Eklöf blev klar med sin examen den hösten.

Samma höst köpte vi en bil, en begagnad Opel. Vi köpte den under ett besök i Stockholm. Hur tanken på denna affär uppkom kan jag ej minnas, ej heller minns jag priset. Men lurade på köpet blevo vi, ty bilen måste kort efter köpet kosta på en genomgående reparation.

För största delen av arvsmedlen köpte vi Svenska statens premieobligationer i avvaktan på i vilken rörelse vi sedermera skulle komma att placera pengarna. När denna fråga dryftades emellan oss nämndes, märkvärdigt nog, icke tanken på att fortsätta och utvidga privatundervisningsverksamheten. Nu efteråt har jag mer än en gång tänkt att ett sådant företag, mänskligt sett, borde ha haft stora utsikter att lyckas för oss. Om detta var vår chance då, så missade vi den emellertid och Eklöf beslöt i stället börja en andlig verksamhet.

Vi hade först några möten i Uppsala men foro sedan med bilen till Örebro. Där hade vi regelbundna möten på olika lokaler, som vi hyrde och intresset för mötena var stort från allmänhetens sida. Från de religiösa sida, och då särskilt från pingströrelsen, mötte vi ett hårt motstånd.

Till slut kommo vi över en liten gårdslokal, som vi kunde få hyra och ställa i ordning för verksamheten. Där murade vi även in en dopgrav. Det var Axel Svärd, som utförde det arbetet. Han var vid den tiden vår medarbetare. Lokalen "invigdes" med julotta.

På julaftonen vid 12-tiden på natten åkte vi från Uppsala. Bensinen tog slut för oss på vägen - det var jag som snålat, när vi tankat sist - men vi lyckades få tag i en mack, som öppnade och gav oss så att vi kunde fortsätta. Vi kom fram till Örebro någon timme före mötets början. Någon julgran hade vi inte i den nya lokalen. Men Ingvar, Einar, Märta och Sven hade skickat med oss sina julljusstakar med julgransljus. Dem tände jag på det lilla bordet, som tjänstgjorde som "predikostol" Det var en gripande stund, när jag frambar till de tillstädeskommna de små ljusens hälsning och bad för mina barn.

Kort efter jul flyttade jag hela familjen över till Örebro, där vi hyrde en lägenhet vid Nygatan 34, Axel Svärd skötte om flyttsakerna med en lastbil, själva åkte vi i Opeln. Nu var lille Gunnar också med. Vi var alltså två stora och fyra små i bilen. Ingvar var då 10 år, Gunnar ej året ens.

Verksamheten slukade mycket pengar, och föga eller inga pengar flöto in. I mars månad återvände Eklöf till Uppsala för att återupptaga arbetet med sina språkvetenskapliga forskningar, och jag blev lämnad ensam att fortsätta med mötena.

Vid ett möte kom Allan Schröder från Göteborg dit. Det var medan Eklöf ännu var kvar. Han var utan härbärge, och vi bjöd honom hem att ligga hos oss. Han började söka intressera oss för att sätta in bilen i någon försäljningsverksamhet. Han berättade om sina erfarenheter och framgångar som bröd - resp. kött- och fiskförsäljare därnere. Han hade även varit chaufför och medarbetare där åt A.P. Franklin i Göteborg i dennes verksamhet där.

Han ingav förtroende, och vi började allvarligt dryfta frågan. Till slut bestämde vi oss för att låta Allan Schröder få försöka. Mamma och jag hade ganska stora förhoppningar att det skulle lyckas och vi litade helt på Allans ärlighet och affärsförmågor.

I planen ingick som ett avgörande led, att Opeln skulle säljas och en annan större och rymligare bil anskaffas i stället. Allan Schröder följde först med Erik Eklöf till Uppsala, och meningen var att de därifrån skulle göra sällskap till Göteborg. Det visade sig emellertid omöjligt för Allan Schröder att få vara hos Eklöfs, varför Erik sände honom i förväg tillbaka till oss i Örebro med bilen. Utan att rådgöra med Erik, sände jag honom vidare till Göteborg och försåg honom även med lite pengar, som han skulle använda till inköp av en del varor, som han tänkte börja att handla med, tills det blev klart att sätta igång med fiskförsäljningen.

När Erik senare kom ner till Göteborg, hade Allan Schröder ingenting gjort åt att snygga upp bilen och göra i ordning den till försäljningen. I stället hade han spräckt en av rutorna. Bilen såldes emellertid och en annan, som skulle passa bättre till det tilltänkta ändamålet inköptes. Alla dessa åtgärder vidtogos efter anvisning från oss i Örebro.

Vi hoppades att avkastningen av fiskförsäljningen skulle ge oss de inkomster vi behövde privat och för att fortsätta verksamheten. Däremot kalkylerade vi icke med att även Eklöfs behov måste fyllas.

Sedan Eklöf lämnat Göteborg och återvänt till Uppsala, drog han sig helt och hållet ifrån affärerna och överlämnade åt oss att ensamma fortsätta samarbetet med Allan Schröder. Dagarna och veckorna gick, och vi började vänta på de första in- och återbetalningarna från honom, men ingenting hördes av. Äntligen kom det ett meddelande - om den stora kraschen: Allan Schröder hade med bilen fullastad med fisklådor på vägen till Ulricehamn kört av vägen och kolliderat med ett träd. Bilen blev totalt ramponerad, och Allan Schröder själv undkom nätt och jämt med livet och infördes till sjukhuset i Ulricehamn.

Några dagar efter denna jobbspost reste jag med ett s.k. utflyktståg ner till Göteborg för att söka kontakt med Allan och bilda mig en uppfattning om ställningen. Jag fick visserligen fatt i honom och fick av hans egen mun höra om det skedda. Tyvärr tillät icke tiden någon närmare undersökning och än idag, vet jag inte, om bilolyckan var verklig eller uppdiiktad.

När Erik reste till Göteborg för att sälja Opeln, fick han ett anbud på 1300:- kontant för den. Kanhända hade han tagit detta, om inte vi i Örebro hade insisterat på att få igång fiskförsäljningen. Själv hade Erik Eklöf ett annat projekt. Han hade fått kontakt med en firma i England, som levererade en lättviktsmotorcykel med utmärkt goda egenskaper, och ämnade begära agentur å densamma för Sverige. Detta var 1936, innan tillverkningen av sådana fordon på allvar hade kommit igång här hemma.

Om Allan Schröder skrev Erik Eklöf i brev från Uppsala innan kraschen: "Vad Allan beträffar, är han nog rätt egensinnig och svag till högmod, och någon egentlig frälsning torde han knappast känna till. Men det finns också goda sidor hos honom. Men det har nog inte varit bra att ge honom

fullständig frihet. Som du kanske minns var det min plan att han nere i Göteborg skulle putsa upp bilen, men i stället.... Han har nog också fått den uppfattningen att han helst bör vända sig till dig när det gäller något som han vill ha. - Hoppas uppriktigt, att Allan Schröder skall kunna driva affärerna med den (bilen) så att det blir något över för er, som ni ju så väl behöver”.

Nu följde åter en svår tid för oss i Örebro. Mötesverksamheten nedlades, inventarierna realiserades och kontraktet för lokalen överläts till ny hyresgäst. Jag drog mig fram med lite av varje, lektioner, försäljningsuppdrag och grovarbete, men behövde varken söka hjälp hos fattigvården eller släktingarna.

På sommaren fick vi underrättelse från Stockholm, att Ruts moster avlidit, efterlämnande en mindre förmögenhet, varav mamma var arvsberättigad till en tredjedel eller cirka 3000:- kronor.

När Erik Eklöf fick höra om detta nya arv, föreslog han att vi till den kommande hösten skulle börja en privatskola tillsammans, alltså ungefär samma tanke som jag själv hade i Uppsala 1935. Tyvärr ställde jag mig denna gång kallsinnig och ointresserad för planen och den fick därför förfalla.

Efter en resa med ett billighetståg till Landskrona på hösten, som jag företog tillsammans med Erik, började jag reflektera på att flytta från Örebro och bosätta mig därnere. Jag hade det nu ganska bra förspänt i Örebro med privatundervisning och kurser men beräknade, att få ett ännu bättre verksamhetsfält därnere. Bland annat hoppades jag kunna få anordna stenografikurser både i Landskrona, Lund och Hälsingborg.

I slutet av år 1936 lämnade vi Örebro och bosatte oss i Landskrona. Där öppnade jag en språk- och affärsbyrå, som så småningom började gå rätt bra. Med stenografikurserna lyckades jag dock endast delvis. Det enda läroverk, där jag vann intresse för saken var i Hälsingborg, där rektorn vid h.a. läroverket, Hakon Svenne, bemötte mig med utomordentlig vänlighet och förståelse. Vägen Landskrona - Hälsingborg cyklade jag ett par kvällar i veckan hela vårterminen.

I februari 1937 dog min mor. Min syster Olga hade i brev någon tid dessförinnan förberett mig på att slutet var nära. När meddelandet om hennes bortgång nådde mig, överlämnade jag inför Gud det nya arv, som jag nu hade att vänta, till Erik Eklöf att förvaltas av honom. Som ett tecken från Gud på att jag handlat i överenskommelse med Hans vilja, utbad jag mig, att Han skulle mana Eklöf själv att sätta sig i förbindelse med mig. Vi hade då en tid kommit ifrån varandra, och jag visste just då inte, var han befann sig. Samma dag ringde han upp mig från Göteborg.

Arvskiftet drog ut på tiden och blev ej klart förrän någon gång i maj, tror jag. Eklöf förhandlade med fullmakt från mig med min bror Hjalmar i Stockholm i arvskiftesangelägenheterna. Han hade under tiden fått upp en intressant inköpskälla i Amerika med många fina och praktiska nyheter. Han planerade att med varor därifrån så fort som möjligt öppna en postorderfirma. Dessutom hade han kommit i kontakt med en fabrik i U.S.A., som sålde maskiner eller elektriska järn för tillverkning av "munkar" på ett nytt sätt, s.k. "[Brown Bobbies](#)".

Han ämnade starta båda dessa företag samtidigt och driva dem parallellt. Medan vi väntade på arvskiftet efter min mor, fortsatte jag min verksamhet i Landskrona och Hälsingborg, medan Eklöf hade öppnat en uthyrnings- och fastighetsbyrå i Stockholm.

Vid arvskiftet erhöll jag hela min arvslott cirka 10.000:- kronor (med avdrag för vissa skulder till sterbhuset) kontant, i det att syskonen löste ut mig från fastigheten, som ej kunnat säljas. Pengarna utbetalades genom Handelsbanken i Landskrona, dit min bror Karl remitterat beloppet och även de förbindelser jag hade att skriva på.

När jag var på väg till banken för att hämta pengarna, blev jag mycket sjuk. Det var en mindre blodstörtning. Jag hade haft en liknande någon eller några månader tidigare, men eljest icke varit sjuk. Jag förstod, att det var mycket allvarligt. Jag visste icke ens om jag skulle komma levande hem.

Jag lyckades med största försiktighet ta mig fram till stadsparken, där jag satte mig på en soffa för att bedja till Gud. Jag ropade till Honom om hans hjälp och ingripande. Utan tvivel var jag den stunden nära döden. Men någon oro eller något tvivel angående mina dispositioner ifråga om arvsmedlen, som jag var på väg att nu få ut, hade jag icke.

Gud hörde mitt bönerop och helade mig, så att jag kunde återvända till banken och kvittera ut pengarna. Jag tolkade denna händelse såsom en allvarlig påminnelse till mig från Gud, att jag troget och utan svek skulle fullgöra, vad jag lovat Honom angående arvsmedlen.

Innan Eklöf ännu fått hem några varor från U.S.A., köpte han i Stockholm en mindre bil, en 4-dörrars Ford. Detta var utan tvivel en förhastande, som han sedan själv efteråt fick ångra. Jag hade vid denna tid ganska goda inkomster, men Eklöf beräknade inte, att utgifterna för oss - kanske hade vi även en del skulder - voro så stora, att startkapitalet till affären genom bilköpet blev alltför hårt anlitat. Av postorderaffären blev därför heller ingenting men i sinom tid - någon gång i juli - kom den beställda "Brown Bobby"-ugnen från U.S.A. För att kunna starta tillverkningen måste jag sälja min skrivmaskin och pantsätta våra vigselringar.

"You can start in your kitchen", stod det i de amerikanska prospekten. I lycklig okunnighet om att Sverige inte är U.S.A., tog vi fasta på denna reklamsats och började tillverkningen i en liten kammare innanför vårt kök i Landskrona.

Eklöf återvände med bilen till Stockholm och Uppsala. Även om jag lyckades komma igång med mitt "Triangelbageri", skulle avkastningen med endast en ugn ändå inte räcka till, om vi båda med familjer skulle leva på det. "Om jag lyckades", ja! Det såg mer än mörkt ut i början. Dels gick det dåligt för mig med gräddningen. Jag gjorde degen efter receptets anvisningar, men vid gräddningen sprack "trianglarna", och högen av trasiga trianglar växte med förtvivlad fart.

Dag efter dag försökte jag - samma resultat! Men det måste gå. Jag fick inte ge upp. Jag kämpade, Einar! Jag kämpade även med Gud. Jag kastade mig raklång på mitt ansikte på golvet i den lilla kammaren och ropade till Gud om hjälp. Och Han såg till mig i min nöd och svarade på mina böners rop. O, hur lycklig och tacksam jag var, när jag kunde ta ur det ena baket efter det andra av hela trianglar, som kunde säljas. De första trianglarna voro också verkliga läckerheter.

Fram mot jultiden minskade omsättningen. Eklöf yrkade på att bageriet skulle flyttas till en plats med bättre avsättningsmöjligheter. I Landskrona fanns endast brödaffärer, inga kaféer att leverera till. Strax efter jul tog jag hela bageriet med mig och reste upp till Uppsala, där Eklöf redan hade en lokal, som han trodde skulle passa. Samtidigt beställde vi en ugn nr 2 från U.S.A. Jag hade fått ett mindre borgenslån i riksbanken till detta ändamål.

Lokalen i Uppsala godkändes ej av hälsovårdspolisens. Den låg nämligen under gatunivån. Trettondedagen tog jag åter mina pinaler med mig och for i tro på Guds hjälp och försyn med mycken fruktan och bävan till Örebro.

De oerhörda svårigheterna vid starten - ingen lokal, inga pengar osv. - övervanns och försäljningen kom snabbt igång. Jag arbetade oerhört hårt, ibland hela nätter med gräddningen och skötte även distributionen på dagarna. Jag hade senare en medhjälpare och dennes söner, men han svek mig sedan och jag blev ensam. Då kom Ingvar och Einar till min hjälp, sedan de begärt och fått fritt från skolan i Landskrona några veckor före examen.

På hösten sålde jag bageriet i Örebro med dess tre ugnar till en av mina kunder och beställde tre nya från U.S.A. Med dessa tre nya ugnar öppnade jag rörelsen för tredje gången, denna gång i Mölndal där Eklöf hyrt lokal och även inköpt en skåpbil för distributionen. Återigen nya svårigheter och stora misräkningar. Arla var den stora ointagbara fästningen, som stängde vägen till framgången.

Vi trodde, att Stockholm skulle erbjuda större möjligheter, och Eklöf lyckades få en lokal där. Jag plockade in mitt bageri i den blåa Opeln, vinkade med bävande hjärta farväl åt Mamma och den då fem-manna starka barnaskaran och satte kurs på Stockholm. Allt gick väl, och första natten tillbringade jag på ett bakkbord i den nya bagerilokalen.

En månad kämpade jag i Stockholm, men sedan måste jag erkänna mig besegrad. Stockholm såsom kaféstad var något helt annat än vi tänkt oss (trots att kaféernas antal enligt telefonkatalogen var imponerande), och så blev jag stängd av konkurrenterna. Jag fick varken köpa de maskiner jag behövde, eller ingredienser till mina bullar. Köpmannaföreningen betraktade mitt företag uteslutande från sina synpunkter. Jag hade inget start- eller rörelsekapital. Min arbetsamhet och arbetslust, min energi och min tro på Guds välsignelse var alltsammans värden som icke taxerades högt på den kanten. Jag var stängd och nära förtvivlan. Men åter sände Gud hjälp i nödens stund.

Albert Nilsson från Osby (som då ännu hette Albert Svensson) lånade mig så pass, att jag kunde återvända med bageriet i bilen till Mölndal. Ny start där under stor kamp. Men det gick igenom. Mamma och de stora barnen gjorde en beundransvärd insats, som jag ej förstod att värdesätta då, så som jag gör det idag. Bageriet i Mölndal blev till slut en lysande affär. Sista året jag hade det kvar, var dock sämre. Jag sålde det 1944 för 7.000:- kronor.

Eklöf hade det året i Stockholm startat en språktidskrift och upprättat ett eget tryckeri. Hans rörelsekapital var emellertid för litet och han lyckades ej uppbringa nytt. Tidskriften måste upphöra och tryckeriet säljas. Meningen var att jag skulle övertaga det och öppna egen tryckerirörelse i Stockholm. Jag lyckades ej genomföra denna plan. Pengarna räckte ej till.

Jag stannade dock kvar i Stockholm, där Eklöf då åter börjat andlig verksamhet. Där kämpade vi tillsammans några månader icke utan framgång. Men vi hade en förrädare med oss, och när pengarna var slut och Eklöf och jag för tillfället återvände till respektive Uppsala och Göteborg, passade han på och upphävde sig själv till ledare och "apostel" och lyckades få både mig och Eklöf utestängda från verksamheten !

I Stockholm tog jag anställning hos AB Ringbud såsom cykelbud, och kom därigenom in på den verksamhet, som jag sedan efter återkomsten till Göteborg, fortsatte med egen firma. Det var om denna händelseutveckling, som Einar, på den tiden kontorist i Töcksfors, skrev till mig i ett brev: "Man måste vara blind, om man inte kan se, att Gud är med Pappa".

Avslutad klockan 1 fm. den 23 januari 1949, min 53 födelsedag

Pa.

Renskrivet April 1993
/IC

Digitaliserad, OCR-scannad, sammanställd och rättad i Februari 2026 av Fredrik Mellquist.

OCR-scanningen är gjord på maskinavskriften från 1993. Men då scanningen av denna som jag fått har bortkapade rader överst eller nederst på flera sidor, är texten kompletterad från det avfotograferade originalet som jag också fått, men där sista sidan saknas.

När Einar var hemma nu i januari, förebrädde han mig bl.a. för att jag aldrig redogjort för er, hur vi hade det i familjen, när ni var små, särskilt med hänsyn till våra ekonomiska förhållanden då och mitt förhållande till Erik Eklof. Därigenom hade ni blivit hänvisade till att bilda er ett omdöme om dessa ting huvudsakligen med ledning av vad ni hört berättas därom från mer eller mindre välorienterade outsiders. Därvid kan det lätt tänkas, att den uppfattning ni sålunda fått av de berörda förhållanden blivit skev och ensidig till skada och men för det förtroende, som ni väl ändå gärna önskat kunna ha för er far.

Jag föreslog därför här i familjen, innan Einar reste, att vi skulle samlas till en "frågestund", då vem som helst av er, som så ville, kunde förfråma frågor till mig om sådant, som ni önskade få klarhet över. Einar ansåg emellertid, att saken, borde uppskjutas till nästa gång vi träffas, så att även Ingvar kunde få vara med. Kanhända kan ett sådant tillfälle erbjudas oss i påsk.

Jag har nu fått den tanken, att ett sådant utbyte emellan oss kunde bli mera givande och koncentrerat, om jag såsom grund och ledning för detsamma kunde skriva ner en redogörelse för de olika tillaragelserna efter den kronologiska ordning, i vilken de timat.

Tyvärr saknar jag helt och hållet anteckningar från hela denna tid. Min framställning måste därför bli mycket ofullständig särskilt vad de taljerna beträffar. Jag vill därför så mycket mer beöna mig om att göra den i sina huvuddrag så exakt och objektiv som möjligt är.

1925 - 1928 var jag predikant och församlingsföreståndare i Söderhamn. Under hela denna tid hade vi mycket ordrade och trygga ekonomiska förhållanden. Församlingen var offervillig och den lön jag fick, räckte väl till för våra behov. 1926 dog Ruts mor och 1927 hennes far. 1928 betecknar den stora vändpunkten i mitt liv. Då genomgick jag en djupgående andlig kris, som även berörde hela församlingen. I samband därmed började min schism med pingströrelsen ifråga om dess lärosystem. Den "ortodoxa" riktningen i församlingen fick övertaget och sörjde för att jag blev avkopplad från verksamheten och därmed även berövad min lön utan så mycket som en månads uppsägning. Några större eller långvariga svårigheter ekonomiskt sett uppkommo emellertid ej för oss genom denna omvälvning. Sterbhuset visade sig förstående för vår ställning och bistredde oss med vad vi behövde.

December 1928 flyttade Ma med alla tre barnen ensam till Stockholm. Jag stannade kvar i Söderhamn, eftersom jag ej ansåg mitt arbete och min uppgift där avslutad. Först sommaren 1929 lämnade även jag definitivt

Söderhamn. Under tiden hade Rut hyrt lägenhet i Södertälje, och jag hjälpte henne med flyttningen dit. Jag besökte henne sedan i Södertälje vid olika tillfällen.

Hösten 1929 flyttade vi från Södertälje till Uppsala. Under hela denna tid fick Rut från sterbhuset sina utdelningar av aktier och räntor på inteckningarna. Kassaboken från denna tid, då Ma ensam stod för rusthållet, fördes av mig. Månadsutgifterna stannade ofta ej under 1000 kronor. Ruts syskon varnade henne för att ej låta mig få något att säga till om ifråga om pengarna.

Efter flyttningen till Uppsala skedde en förändring ifråga om denna sak. Då något äktenskapsförord emellan Ma och mig ej förelåg, hade jag ingen skyldighet att finna mig i och godkänna denna ordning, att Ma ensam skulle bestämma i ekonomiska ting. Enligt lagen var alltså den förmögenhet, Rut ärvt efter sina föräldrar, vår gemensamma egendom, och jag krävde, att Rut skulle erkänna detta, om hon ville, att jag skulle stanna hemma. Överenskommelsen därom var klar mellan Ma och mig, inna vi första gången, januari 1930, träffade Erik Eklöf.

Hösten 1929 hade Erik Eklöf övertagit en liten affär i sin fars fastighet och i november månad utgavshan provnumret av Sanningsfacklan, "tidning för evangelisk väckelse och fri mission, "såsom dess program angavs. Den tycktes ha goda utsikter att slå igenom, men efter ter en artikel mot Lewi Pethrus (nära 20 år före Sven Lidman) våde sig bladet, och han var beredd att lägga ned den.igen, då han icke kunde finansiera den ensam. Genom en gemensam bekant fick han min adress och tillråddes att vända sig till mig och erbjuda mig samarbete i tidningen. Till att börja med var jag icke intresserad av hans förslag. Men när vi vid ett andra mera ingående samtal upptäckte, att vi båda var och en för sig kommit till klarhet om vissa viktiga sanningar i Bibeln rörande kristen lära och praxis, försvann min häglöshet och olust och vi räckte varandra handen till samarbete för tidningens fortsatta utgivande.

Rätt snart framförde Eklöf tanken på att upprätta ett eget tryckeri. Planerna härför tog snart fast form, särskilt då Eklöf i samma veva fick brev med en förfrågan från en för oss båda okänd person, som fått Sanningsfacklan i sina händer, och vi inte kunde bereda honom något arbete. Hugo Landström hette han och han bodde då med sin hustru och tre minderåriga barn uppe i Jämtland, där de haft någon filantropisk verksamhet. Denna hade alldeles slagit slint för dem och de befann sig nu i fattigdom och nöd däruppe. Hugo Landström var student liksom vi och ungefär i samma ålder som vi. Genom att upprätta eget tryckeri skulle vi kunna ge honom arbete och försörjning. Lokal till detta tryckeri funno vi i källarvåningen Humlegatan 4, där vi flyttade in från Södertälje oktober 1929. Tryckeriet omfattade en digerpress (medhandläggning), en sättmaskin modell Typograph, en del handstil etc. Hela anläggningen torde ha kostat ca 10.000 kronor.

Landström flyttade ner med sin familj och fick till uppgift att sköta sättmaskinen och digerpressen. Vi hade många svårigheter i början, särskilt med sättmaskinen, som alltemellan "sprutade" och blev obrukbar, tills en tillkallad fackman med stor möda åter lyckades få den igång.

Jämte tidningen utgavs även som bilaga till denna en självstudiekurs i nytestamentlig grekiska, genom vilken vi hoppades få många nya läsare och prenumeranter, särskilt bland predikanter m.fl. Från och med upprättandet av Sanningsfacklans Tryckeri infördes på mitt förslag fri prenumeration å tidningen. Endast för Bilagan togs vanlig pren.avgift. Den tryckerilokal vi började med erbjöd inga möjligheter till ut-

- 3 -

vidgning av rörelsen. En sådan utvidgning av rörelsen framstod emellertid snart såsom både önskvärd och nödvändig. Efter att ha blivit någorlunda varma i kläderna inom tryckeribranschen beslöto vi att gå vidare och söka bygga upp en grafisk industri varigenom vi kunde få avkastning av pengarna och även bereda arbetstillfällen för flera arbetslösa och nödställda. Härtill kom dessutom, att jag blev uppsagd till avflyttning av värden i Humlegatan 4. Han önskade få en hyresgäst, som inte hade så många (och livliga!) barn som jag. Jag hade fyra då (fast Sven ju inte gjorde så mycket väsen av sig då). Vi sågo oss därför nödsakade att skaffa både ny bostad och nya lokaler för tryckeriet till oktober 1930.

Samarbetet mellan mig och Erik Eklöf bjöd ofta på stora svårigheter, slitningar mellan oss voro mycket vanliga, och Eklöf torde mer än en gång ha misströstat om mig. Att han kunde ha fullgoda skäl härtill förstår jag nu ganska väl. Skulle jag någongång ev. glömma bort detta eller tvivla därpå, behöver jag blott läsa artikeln "Till Sanningsfacklans läsare" varmed jag gjorde min entre i tidningen. Eklöf ville bestämt att artikeln skulle placeras på mindre framträdande plats i tidningen, men jag lyssnade inte på honom. Nu önskar jag, att den stuvats in någonstans i slutet och satts med petitstil. Denna artikel ger en ganska god bild av hurudan den nya medarbetaren var: egenkär, "märkvärdig", bortskämd, med en pinsam predikoton och högrägnade pastorslater. Han kanske hade några sympatiska drag också, men i detta fall: Stackars Eklöf, som fick en sådan medhjälpare och medarbetare!

Innan vi ännu startat eget tryckeri för Sanningsfacklan, köpte vi en bil. Det var en Fiat, som betalades kontant. Priset var omkr. 3000 kronor. För att ordna denna affär, måste vi för första gången ta ett lån i Handelsbanken. Det var Rut, som kom upp med förslaget.

Bilen inköptes dels med tanke på affärsresor i samband med det planerade tryckeriet, dels för att användas vid predikoresor, som vi hoppades få företaga i landet. Vi hade vid den tiden fått en inbjudan till Eskilstuna och hade tänkt få göra resan dit i egen bil, men affären hann ej ordnas i tid. På återresan från Eskilstuna gjorde vi ett uppehåll i Stockholm. Jag besökte där Ruts syster Maria, som ända dittills haft Ruts inteckningar och värdepapper i förvar i sitt vankfack. Det var för att avhämta dessa, som jag nu uppsökte henne.

1 april 1930 hyrde vi en lägenhet på Dragabrunnsgatan 48, dit Eklöf med familj flyttade in. Även Landströms familj bodde i denna lägenhet. Den var rymlig nog för båda familjerna.

Slitningarna mellan mig o Eklöf uppkommo därigenom, att jag ville ha ledningen och bestämma, eftersom jag disponerade över pengarna, medan Eklöf var den som genom sin överlägsna begåvning, sin större livserfarenhet, sitt tekniska kunnande, sin tro och sina andliga nådegåvor de facto var den själskrivne, verkliga ledaren i vårt företag. So ledare var jag då absolut oduglig, Jag var vacklande och obeslutsam, saknade initiativ och företagsamhet, och min tro på Gud var icke vad den bort vara för att kunna råda bot på alla dessa brister hos mig. Jag var djupt olycklig över dessa förhållanden, som även vållade Eklöf många lidanden och prövningar. Vi kämpade och bad och ropade till Gud, att han skulle visa oss en väg ut ur denna ohållbara ställning. Men vi inte bara bad. Vi samtalade öppet om våra svårigheter och sökte klarlägga dem för varandra och få dem belysta av Guds Ord.

Vid ett sådant samtal citerade Eklöf 1 Kor. 12:28, där det bl.a.

- 4 -

heter: "Och Gud har i församlingen satt - - ytterligare några - - till att vara styresmän - -". Grundtextens ord kybermåtas, som här är över-satt med "styresmän", betyder egentligen "styrman". Den som på ett skepp + under kaptenen - befälhavaren - har ansvaret för seglatsen är styr-mannen. Han tar ordrar endast från kaptenen. Och kaptenen vet absolut, att han inte kan sätta t.ex. kocken till styrman, hur skicklig etc. kocken kan vara på sitt sätt och inom sitt fack. Frågan för oss var nu: vem av oss två har nu vår kapten ännat såsom styrman på den skuta med Binar, Rut och Erik ombord, som började lossa förhöjningarna för en lång och okänd, farofyllt seglats den 7 januari 1930? Jag var då 34 år, Ma 32 och Eklöf 26 år.

Då jag efter bästa förstånd och samvete sökte besvara denna fråga, måste jag erkänna: "det är inte du. Det är Erik Eklöf." Hur skulle jag kunnat komma till något annat resultat, om jag ville vara ärlig och inte blunda för fakta? Jag vet det inte.

Sedan jag kommit till klarhet på denna punkt, drog jag även konsekvenserna därav och beslut inför Gud att överlämna åt Erik Eklöf ansvaret för och förvaltningen av hela förmögenheten. Jag meddelade till Rut det beslut jag fattat och efter vad jag kan minnas, mötte jag varken kländer eller motstånd från hennes sida. Sedan uppsökte jag Eklöf och omtalade även för honom min uppgörelse med Gud. Det var en helig och allvarlig stund. Fullt medveten om vilket ansvar han iklädde sig först och främst inför Gud, eftersom pengarna ju tillhörde honom och ingen annan, men även inför människor; fastän det för honom kom alldeles oväntat antog han mitt erbjudande. Någon gång senare omtalade han förmig, att han för sin del endast tänkt sig möjligheten av en överlåtelse till honom av en mindre del av förmögenheten, närmare bestämt det belopp, som då återstod av de 10.000, som vi mot säkerhet av en inteckning lånat i Handelsbanken, när bilen köptes. Kanhända begicks här ett fel. Kanhända skulle han ha avböjt mitt erbjudande om hela förmögenheten och i stället föreslagit en överenskommelse om den partiella överlåtelsen, som han själv haft i tankarna. Kanhända att vi under en sådan "provkörning" kunnat få göra sådana erfarenheter, som visade oss, om vi voro på rätt väg eller om vi måste slå till reträtt. Vems felet i så fall var, är ju fåfängt att fråga: mitt - eftersom jag genom mitt förslag inledde honom i frestelse? Eller hans - därför att han ej avvisade den?

Vid tiden för denna överenskommelse mellan mig och Eklöf, var ännu förmögenheten bunden dels i inteckningar i fastigheten i Stockholm, dels i den lott i dessa fastigheter som tillföll Ma vid arvskiftet efter morfar. För att få likvida medel voro vi därför hänvisade till att taga hypotekslån i banken. Detta medförde naturligtvis vissa svårigheter för Eklöf, när det nu blev fråga om att placera pengarna och göra dem bärande. Dels gällde det att utvidga tryckerirörelsen och göra den bärande, dels att om möjligt finna någon fastighet, som både kunde ge oss själva bostad och dessutom även lämna avkastning i hyresmedel. I Uppsala kunde han icke finna någon sådan fastighet. De voro för dyra. Men i Nyby, Gamla Uppsala, fann han en villa, som tycktes passa. Den inköptes någon gång i maj 1930 till ett pris, vill jag minnas, av 28.000 kronor.

Inflyttningen där skedde till 1 oktober s.å. Hela källarvåningen avterades till lokal för det nya, utvidgade tryckeriet. Sanningsfacklans Tryckeri upphörde och i stället kom Firma Studietryckeriet. Som firmanamnet antyder, ämnade vi specialisera oss på att trycka och utgiva läroböcker och vetenskapliga arbeten, dels sådana som vi själva planerade, dels till tjänst

- 6 -
i Stockholm, vari vi även hade inteckningar. Vi beslöto då att så-
ka sälja vår del i dessa fastigheter. Godsägare Ekvall var hugad spe-
kulant. De övriga delägarna - juvudsakligen Ruts syskon - förekommo
honom och gävo oss ett anbud på 25.000 kronor. Samtidigt uppsades
samtliga inteckningar till betalning. Denna affär var slutgiltigt
genomförd någon gång på våren 1931.

Under tiden hade Eklöf efter mycket sökande, prövande och ratan-
de funnit en fastighet i Uppsala, som erbjöd de behövligen utrymmena
för tryckerilokalerna. Det var fastigheten Kungsgatan 63, en stor
omoderna 3 eller 4 våningsbyggnad med ett mindre gårdshus samt en
bra uthuslänga. Köpeskillingen minns jag icke. Köpet skedde i Eklöfs
namn med mig såsom borgensman.

Ombyggnadsarbetena sattes omedelbart igång, sedan fastigheten
köpts och tillträtts. För att få uthuslängan fri att disponeras för
tryckerianläggningen, indrogs W.C. i hela den stora fastigheten för-
utom centralvärme till en del därav. De sistnämnda arbetena överläm-
nades på entreprenad till en rörledningsfirma i staden. Ombyggnaden
av uthuslängan till tryckerilokal utfördes däremot av en byggmästare
från Nyby. Genom denna anordning önskade Eklöf bereda arbete åt de
fattiga och arbetslösa villaägarna i Nyby. Både byggmästaren och ar-
betarna avlönades alltså under hela byggnadstiden av Eklöf direkt.

Den gamla uthuslängan erbjöd stora och praktiga utrymmen för det
nya tryckeriet. Från början planerades endast en våning, men under
arbetets gång kom jag att tänka på att åtgärder redan nu borde vid-
tagas för att skapa möjligheter för en ev. kommande utvidgning av
tryckeriet. Jag föreslog därför Eklöf att rådgöra med byggmästaren
om att höja taket och så bereda plats för en övervåning. Resultatet
blev, att ombyggnadsarbetet utvidgades i enlighet med mitt förslag.
Detta medförde avsevärt ökade byggnadskostnader - bl.a. måste hela
plåtbeläggningen på taket förnyas, vilket kostade mycket pengar.

Den maskiniella, utrustning Eklöf anskaffade till det nya Studie-
tryckeriet, var absolut förstklassig och modern och avsåg att möjlig-
göra största tänkbara produktions- och leveransförmåga. Den gamla
handilägningspressen från Nybyofficinen utbyttes mot en ultramodern
helautomatisk tvåtumspress "Windsbrant" av största kapacitet. Den
gamla Linotype sättmaskinen ersattes likaså med en ny maskin av sam-
ma Fabrikat och nyaste modell med fyra magasin och ett sidomagasin.
I två av magasinerna gingo två fullständiga satser med grekiska matri-
ser, så att maskinen även kunde producera trycksats med blandad svensk
och grekisk text.

Medan ombyggnadsarbetet ännu pågick, företog Eklöf en resa till
Tyskland för att på Leipzigermässan studera senaste nyheter på den
grafiska industriens område. Där inköptes bl.a. en häftningsmaskin
och en falsingsmaskin samt en tryckautomat för framställning av blan-
kett- och biljettryck, som dock aldrig togs i bruk. För accidens-
tryckeriet, beläget i övervåningen anskaffades även en mindre helau-
tomatisk tryckpress "Automatic". Vid en senare tidpunkt utökades
maskinparken även med ännu en tryckpress, en helautomatisk "Windsbrant"
av mindre format än den andra.

Så stod då den nya officinen färdig att tagas i bruk någon gång
vid påsktiden 1931. Den motsvarade i tekniskt avseende mycket högt
ställda krav. Vid denna tidpunkt hade vi även hunnit förvärva en
viss grad av yrkesskicklighet. Jag skötte maskinsättningsarbetet
Landström hade utbildat sig tilltryckare och handsättare.

Dessutom hade vi några anställda. Eklöf själv var tryckerichef och faktor och behärskade som sådan kanske bättre än någon av oss alla de olika maskinerna. Dessutom måste han sköta ackvisitionsarbetet och reklamen. På denna punkt räckte han emellertid ej till. Kundanskaffningen gick dåligt och till reklamen saknades pengar. Ty genom de oberäknat höga kostnader som ombyggnadsarbetet drog, måste tryckeriet nästan ända från starten dras med ekonomiska svårigheter. Hyresinkomsterna från fastigheten räckte ej till för att föra oss igenom det tröga företaget i portgången, de slukades av amorteringar och avlöningar och vi saknade de medhjälpare, som kunde bearbeta kundkretsen. Eklöf kläpade som ett lejon för att övertvinna svårigheterna och rädda tryckeriet, men måste till slut ge upp. Fram emot hösten sågo vi oss ställda inför det oundvikliga: tryckeriet måste nedläggas, maskinerna säljas och lokalerna uthyras. På ruinerna av det sammanstörtande Studietryckeriet, så att säga, mötte Gud tre av oss - och alldeles särskilt Erik Eklöf - som vid ett tillfälle hade en bönestund tillsammans inne på tryckerikontoret med en underbar andlig upplevelse, som blev av revolutionerande betydelse för vår tro på evangelium. Liksom Luthers och många andra - kända och okända - gudsmäns avgörande gudsupplevelser så att säga fingo sin utlösning genom något bibelord, så var det också här. Det bibelord som Gud då helt oväntat och oförberett lät sitt himmelska ljus med uppenbarelseens kraft och klarhet flöda fram över, var Rom. 4:23-25 och särskilt v. 25. Valsignelsen genom denna underbara upplevelse förtog bitterheten och smärtan över det svåra nederlaget med tryckeriet. Utan detta Guds nådefulla ingripande i den mörka stunden hade vi kanske heltoch hållet dukat under. Personligen är jag övertygad om att den skatt och den rikedom, som Gud då skänkte oss genom den uppenbarelse Han lät Erik mottaga av evangelie sanning i Rom. 4:25 mer än tusenfaldigt uppvägrvad vi förlorade då tryckeriet gick ifrån oss. I ena fallet en förlust av en stor förmögenhet, som hursåväl och kännbar den än var, dock endast gällde ett jordiskt, förgängligt värde. I andra fallet en vinst som representerar ett andligt värde, som icke hörförgänglighetens utan evighetens värld till. Det finnes sådana andliga värden, lika visst som det finns materiella värden.

Det första som såldes av tryckeriets inventarier, var Linotype-maskinen som inköpts mot kontant betalning till ett pris av cirka 14.000. Den återköptes nu av samma firma som levererat den och till ett jämförelsevis gynnsamt pris. Större delen av den övriga maskinparken och av inventarierna voro köpta på kontrakt och återtogos av leverantörerna utan ersättning, varför avsevärda förluster gjordes. Till lokalen fingo vi till den 1 okt. en god hyresgäst i en pianofabrik. Vid denna uthyrning visade det sig, att den av mig under ombyggnaden föreslagna övervåningen blev av avgörande betydelse, ty utan dess utrymmen hade pianofabriken knappast kunnat reflektera på en inflyttning.

Avvecklingen av tryckerirörelsen hjälpte oss under de närmaste svårigheterna, men vi hade fortfarande stora skulder. Det blev därför snart klart, att vi, om vi skulle kunna betala dessa skulder, även skulle bli nödsakade att sälja fastigheterna, i första hand då Kungsgat. 63, dit Eklöf flyttat in med sin familj, så snart en lägenhet där blivit ledig och iordningställd. Vid en sådan försäljning borde vi enligt våra beräkningar få tillräckligt kapital frigjort för att kunna göra oss skuldfria. Dessa våra förhoppningar infriades icke. Till fastigheterna i Nyby lyckades vi inte få någon allvarlig spekulant ens, och vad fastigheten i Uppsala betr., så visade det sig omöjligt att finna någon köpare, som ens ville betala det pris vi själva givit för den, trots att vi under tiden hade kostat på den så mycket med såväl wc-anläggning och värme som den dyrbara ombyggnaden. - Fastigheten såldes någon av de sista dagarna i december.

För vad som blev Sver av köpesumman, sedan de mest trängande skulderna betalats och även jag fått en del förutom de tillgodohavanden jag hade för inestående lön hos Eklöf, hyrde denne en lägenhet i Stockholm, som han betalade kontant vid tillträdet fram till 1/10 1932. Han flyttade dit med sin familj vid Åreskiftet. Självt hade jag hyresfri bostad tryggad åt mig i Källgården - så länge vi finge behålla denna fastighet. Den såldes sedan, och från och med den 1 oktober blevo vi betalande hyresgäster där åt den nye ägaren. Samma tid på hösten utgick Eklöfs hyreskontrakt i Stockholm, och han flyttade tillbaka till Uppsala med familjen. I Stockholm hade han ägnat sig åt dels studier, dels den första tiden åt evangeliska predikoverksamhet.

Bragt till tiggartaven, gällde det nu för mig att finna någon utväg att försörja mig och min familj. Jag hade olika uppslag men intet som lyckades och vår ställning förvärrades mer och mer. Det gick till slut så långt, att jag måste vända mig till fattigvården. Svårigheterna fortsatte även under 1933 och jag lyckades icke få något arbete eller börja något eget.

På sommaren 1933 blev manuskriptet till "Kristianernas Evangelium" färdigt. Det utarbetades av oss båda tillsammans, fastän Eklöf även där var den ledande kraften. Vi lyckades även få det tryckt. Tack vare Ruts enastående offervillighet kunde Eklöf i augusti 1933 resa ner till tryckeriet i Motala för att lägga sista hand vid korrekturet, innan boken trycktes färdig.

Under återstående delen av 1933 ägnade jag mig huvudsakligen åt att sprida denna bok. Jag sålde den dels i Uppsala, dels i Stockholm och på andra platser. Jag företog långa resor både på tåg och med cykel, bland annat till mitt föräldrahem i Ledsbyn till mina gamla föräldrar, som då båda ännu levde.

Boken slog ej igenom och dess budskap blev ej mottaget. Den teg ihjäl. Den var ju heller ingen samfundsprodukt, ingen förlagsreklam, fick inga recensioner i tidningarna. Det var knappt att vi fingo annonsera om den. Svenska Morgonbladet nekade att ta in vår annons, de olika samfundsbladen likaså. Men boken spreds och lästes ändå. Dess budskap och innehåll kan icke vederläggas.

Under mitt bokspridningsarbete kom jag hösten 1933 i Uppsala i kontakt med en f.d. studentkamrat, som jag kände från den tiden 1916, då jag själv börjat studera till präst. Han var nu lärare vid h.a. läroverket i Uppsala. Genom honom fick jag en del privatlektioner, som jag kunde ta emot i mitt hem i Nyby. Sedermera vitsordade han mig även hos rektorn vid läroverket hos vilken jag även mötte mycken välvilja och stort tillmötesgående. Jag fick flera och fler elever och fick gratis använda skolans lokaler för min undervisning. Genom honom fick jag även s. k. arkivarbete vid läroverket genom Statens Arbetslöshetskommission. Det var dåligt betalt men gav ett gott tillskott till mina inkomster av privatlektionerna. Året därpå började jag dessutom anordna kurser i stenografi för läroverksungdom. Jag hade lärt mig stenografi per korrespondens från Hermods under den svåraste tiden av 1932. Stenografikurserna vunno mycket stort intresse tack vare rektor Samuelssons utomordentliga stöd och intresse. De gävo även god avkastning.

På senvintern 1934 dog min far, och jag reste hem till Edsbyn till begravningen.

Mina ekonomiska förhållanden fortsatte att förbättras, även om de ej rönt någon förändring genom min fars bortgång. Jag fick senare, när arkivarbetet vid läroverket upphörde, genom min gode vän och chef där, bibliotekarien adjunkt Ekermark, en anställning som skrivbiträde vid landsarkivet i Uppsala, varigenom jag fick en bättre ställning och bättre förväningar, än AK - arbetet gav mig. Dessutom hade jag kvar mina privatlektioner. Då jag inte ensam kunde sköta alla elever, eftersom jag var upptagen på dagarna övertog Eklöf en del av dem. Då jag under ferierna inte kunde hålla till i läroverket hyrde jag ett rum i centrum, där lek-

tionerna hölls. Vi samtalade även en gång om att börja undervisning per korrespondens till sådana elever som bodde på landet och måste pröva till hösten, men denna plan genomfördes icke.

I juli 1935 dog Ruts halvbror Enok Lindholm, som de sista åren av sitt liv vårdats först på Ulleråkers sjukhus sedan på ett privat sjukhem. När jag 1929 beslöt flytta med familjen till Uppsala var det just med tanke på Enok. Jag hoppades nämligen på något sätt kunna bli honom till hjälp. Jag besökte honom äckså ofta både på sjukhuset och sedan även på sjukhemmet. Mitt sista besök hos honom där klargjorde också för mig, att min tro och mina förböner för honom burit frukt.

Vid arvskiftet efter Enok fick Ma på sin lott såsom den avlidnes halvsyster endast cirka 10000 kronor. Arvskiftet hölls någon gång på hösten. Ruts syskon visade denna gång ett säreget tillmötesgående. Utan att vi ens själva uttalat några önskemål därom erbjödo de sig att utbetala hela Ruts arvslott i kontanta pengar. Några förmyndarefasoner gentemot Rut beträffande användningen av pengarna, som tillföllle henne, fanns inte ett spår av, inte så mycket som en förmaning ens. Det föreföll nästan som om de önskade göra "processen" så kort som möjligt. Fruktade de männe, att Rut vid detta arvskifte skulle påminna dem om, att det vid det förra arvskiftet icke gjordes någon skillnad mellan helsyskon och halvsyskon och yrka på att samma regel borde tillämpas även denna gång?

Den som däremot sysslade med förmyndareskapstanken var farbror Karl i Borås. Så fort han fick veta, att morbror Enok dött, började han orda om, att det kunde bli nödvändigt att sätta både mig och Mamma under förmyndare för att förhindra att dessa arvsmedel via Eklöf skulle gå samma väg som de förra. Och han tog för alldeles givet, att han därvidlag kunde räkna med oreserverat bistånd från Ruts syskons sida. Men, som sagt, deras intresse var vid detta tillfälle inriktat på något annat. Farbror Karl lovade emellertid (!) att något yrkande (!) icke skulle förekomma, om jag blott ville ge honom en tillfredsställande försäkran om att åtminstone icke genom mitt förvällande något sådant skulle upprepas som skett med den förra förmögenheten.

Det svar jag kunde ge honom lugnade honom. Jag meddelade honom nämligen att jag denna gång frivilligt avstått från min rätt att bestämma över arvets disposition, och att jag överlätit denna angelägenhet helt och hållet åt min hustru. Och när hon valde att även i fortsättningen låta den andliga gemenskapen mella oss och Erik Eklöf liksom förut taga sig uttryck jämväl i en gemenskap i det materiella, så skedde detta med mitt fulla samtycke och gillande naturligtvis.

Vi flyttade nu in till staden till en tvårumslägenhet på Kungsgatan. I samma hus blev även en dublett ledig, som vi också hyrde. Min plan var då att återupptaga språkstudier vid universitetet, och Eklöf läste då på sista ämnet i sin fil. kand.examen. I dubletten bodde nu han och jag tillsammans, och Eklöf blev klar med sin examen den hösten.

Samma höst köpte vi en bil, en begagnad Opel. Vi köptenden under ett besök i Stockholm. Hur tanken på denna affär uppkom kan jag ej minnas, ej heller minne jag priset. Men urade på köpet blevo vi, ty bilen måste kort efter köpet kosta på en genomgående reparation.

För största delen av arvsmedlen köpte vi Svenska statens premieobligationer i avvaktan på i vilken rörelse vi sedermera skulle komma att placera pengarna. När denna fråga dryftades emellan oss nämndes, märkvärdigt nog, icke tanken på att fortsätta och utvidga priv undervisningsverksamheten. Nu efteråt har jag mer än en gång tänkt att ett sådant företag, mänskligt sett, borde ha haft stora utsikter att lyckas för oss. Om detta var vår chance då, så missade vi den emellertid och Eklöf beslöt i stället börja en andlig verksamhet.

Vi hade först några möten i Uppsala men foro sedan med bilen till Örebro. Där hade vi regelbundna möten på olika lokaler, som vi hyrde och intresset för mötena var stort från allmänhetens sida. Från de reli-

gissas sida, och då särskilt från pngströrelsen, mötte vi ett hårt motstånd. Till slut kom vi över en liten gårdslokal, som vi kunde få hyra och ställa i ordning för verksamheten. Där murade vi även in en dopgräv, och ställa i ordning för verksamheten. Där murade vi även in en dopgräv, och ställa i ordning för verksamheten. Där murade vi även in en dopgräv, och ställa i ordning för verksamheten.

Kort efter jul flyttade jag hela familjen över till Örebro, där vi hyrde en lägenhet vid Nygatan 34, Axel Svärd skötte om flytteakerna med en lastbil, själva åkte vi i Opel. Nu var lille Gunnar också med. Vi var alltså två stora och fyra små i bilen. Ingvar var då 10 år, Gunnar ej året ens.

Verksamheten slukade mycket pengar, och föga eller inga pengar flöt in. I mars månad återvände Eklöf till Uppsala för att återupptaga arbetet med sina språkvetenskapliga forskningar, och jag blev lämnad ensam att fortsätta med mötena.

Vid ett möte kom Allan Schröder från Göteborg dit. Det var medan Eklöf ännu var kvar. Han var utan härbärge, och vi bjöd honom hem att ligga hos oss. Han började söka intressera oss för att sätta in bilen i någon försäljningsverksamhet. Han berättade om sina erfarenheter och framgångar som bröd- resp. kött- och fiskförsäljare därnere. Han hade även varit chaufför och medarbetare där åt A.P. Franklin i Göteborg. I dennes verksamhet där. Han ingav förtroende, och vi började allvarligt dryfta frågan. Till slut bestämde vi oss för att låta Allan Schröder få försöka. Mama och jag hade ganska stora förhoppningar att det skulle lyckas och vi litade helt på Allans ärlighet och affärsförmågor.

I planen ingick som ett avgörande led, att Opel skulle säljas och en annan större och rymligare bil anskaffas i stället. Allan Schröder följde först med Erik Eklöf till Uppsala, och meningen var, att de därifrån skulle göra sällskap till Göteborg. Det visade sig emellertid omöjligt för Allan Schröder att få vara hos Eklöfs, varför Erik sände honom i förväg tillbaka till oss i Örebro med bilen. Utan att rådgöra med Erik, sände jag honom vidare till Göteborg och försåg honom även med lite pengar, som han skulle använda till inköp av en del varor, som han tänkte börja att handla med, tills det blev klart att sätta igång med fiskförsäljningen. När Erik senare kom ner till Göteborg, hade Allan Schröder ingenting gjort åt att snygga upp bilen och göra i ordning den till försäljningen. I stället hade han spräckt en av rutorna. Bilen såldes emellertid och en annan, som skulle passa bättre till det tilltänkta ändamålet, inköptes. Alla dessa åtgärder vidtogos efter anvisningar från oss i Örebro. Vi hoppades att avkastningen av fiskförsäljningen skulle ge oss de inkomster vi behövde privat och för att fortsätta verksamheten. Däremot kalkylerade vi icke med att även Eklöfs behov måste fyllas.

Sedan Eklöf lämnat Göteborg och återvänt till Uppsala, drog han sig helt och hållet ifrån affärerna och överlämnade åt oss att ensamma fortsätta samarbetet med Allan Schröder. Dagarna och veckorna gick, och vi började vänta på de första in- och återbetalningarna från honom, men ingenting hördes av. Äntligen kom det ett meddelande - om den stora kraschen: Allan Schröder hade med bilen fullastad med fiskklådor på vägen till Ulricehamn kört av vägen och kolliderat med ett träd. Bilen blev totalt ramponerad, och Allan Schröder själv undkom nätt och jämt med livet och infördes till sjukhuset i Ulricehamn.

Några dagar efter denna jobbspöste reste jag med ett s. k. utflyktståg

ner till Göteborg för att söka kontakt med Allan och bilda mig en uppfattning om ställningen. Jag fick visserligen fått i honom och fick av hans egen mun höra om det skedde. Tyvärr tillät inte tiden någon närmare undersökning och än i dag, vet jag inte, om bilolyckan var verklig eller uppiktad.

När Erik reste till Göteborg för att sälja Opel, fick han ett anbud på 1300:- kontant för den. Kanhända hade han tagit detta, om inte vi Örebro hade insisterat på att få igång fiskförsäljningen. Självt hade Erik Eklöf ett annat projekt. Han hade fått kontakt med en firma i England, som levererade en lättviktsmotorcykel med utmärkt goda egenskaper, och ämnade begära agentur å densamma för Sverige. Detta var 1936, innan tillverkningen av sådana fordon på allvar hade kommit igång här hemma.

Om Allan Schröder skrev Erik Eklöf i brev från Uppsala innan kraschen: "vad Allan beträffar, är han nog rätt egensinnig och svag till högmot, och någon egentlig frälsning torde han knappast känna till. Men det finns också goda sidor hos honom. Men det har nog inte varit bra att ge honom fullständig frihet. Som du kanske minns var det min plan att han nere i Göteborg skulle putsa upp bilen, men i stället.... Han har nog också fått den uppfattningen att han helst bör vända sig till dig när det gäller något som han vill ha.

- Hoppas uppriktigt, att Allan Schröder skall kunna driva äffärerna med den (bilen) så att det blir något över för er, som ni ju så väl behöver". Nu följde åter en svår tid för oss i Örebro. Mötesverksamheten nedlades, inventarierna realiserades och kontraktet för lokalen överläts till ny hyresgäst. Jag drog mig fram med lite av varje, lektioner, försäljningsuppdrag och grovarbete, men behövde varken söka hjälp hos fattigvården eller almskingarna. På sommaren fick vi underrättelse från Stockholm, att Ruts moster avlidit, efterlämnade en mindre förmögenhet, varav mamma var arvsberättigad till en tredjedel eller cirka 3000:- kronor.

När Erik Eklöf fick höra om detta nya arv, föreslog han att vi till den kommande hösten skulle börja en privatskola tillsammans, alltså ungefär samma tanke som jag själv hade i Uppsala 1935. Tyvärr ställde jag mig denna gång kallsinnig och ointresserad för planen och den fick därför förfalla.

Efter en resa med ett billighetståg till Landskrona på hösten, som jag företog tillsammans med Erik, började jag re lektora på att flytta från Örebro och bosätta mig därnere. Jag hade det nu ganska bra förspant i Örebro med privatundervisning och kurser men beräknade, att få ett ännu bättre verksamhetsfält därnere. Bland annat hoppades jag kunna få anordna stenografikurser både i Landskrona, Lund och Hälsingborg. I slutet av år 1936 lämnade vi Örebro och bosatte oss i Landskrona. Där öppnade jag en språk- och affärsbyrå, som så småningom började gå rätt bra. Med stenografikurserna lyckades jag dock endast delvis. Det enda läroverk, där jag vann intresse för saken var i Hälsingborg, där rektorn vi h.a. läroverket, Hakon Svenne, bemötte mig med utomordentlig vänlighet och förståelse. Vägen Landskrona - Hälsingborg syklade jag ett par kvällar i veckan hela vartorminen.

I februari 1937 dog min mor. Min syster Olga hade i brev någon tid dessförinnan förberett mig på att slutet var nära. När meddelandet om hennes bortgång nådde mig, överlämnade jag inför Gud det nya arv, som jag nu hade att vänta, till Erik Eklöf att förvaltats av honom. Som ett tecken från Gud på att jag handlat i överens stämmelse med Hans vilja, utbad jag mig, att Han skulle mana Eklöf själv att sätta sig i förbindelse med mig. Vi hade då en tid kommit ifrån varandra, och jag visste just då inte, var han befann sig. Samma dag ringde han upp mig från Göteborg.

Arvskiftet drog ut på tiden och blev o klart förrän någon gång i maj, tror jag. Eklöf förhandlade med fullmakt från mig med min bror Hjalmar i Stockholm i arvskiftesangelägenheterna. Han hade under tiden fått upp en intressant inköpskälla i Amerika med många fina och praktiska nyheter. Han planerade att med varor därifrån så fort som möjligt öppna en postorderfirma. Dessutom hade han kommit i kontakt med en fabrik i U.S.A., som sålde maskiner eller elektriska järn för tillverkning av "munkar" på ett nytt sätt, s.k. "Brown Bobbies". Han ämnade starta båda dessa företag samtidigt och driva dem parallellt. Medan vi väntade på arvskiftet efter min mor, fortsatte jag

min verksamhet i Landskrona och Hålsångborg, sedan Eklöf hade öppnat en ut-
 hyrnings- och fastighetsbyrå i Stockholm. *u - 28 11 x*
 Vid arvskiftet erhöll jag hela min arvelott cirka 10.000:- kronor (med
 avdrag för vissa skulder till sterbhuset) kontant, i det att sysskonen läste
 ut mig från fastigheten, som ej kunnat säljas. Pengarna utbetalades genom
 Handelsbanken i Landskrona, dit min bror Karl remitterat beloppet och även
 de förbindelser jag hade att skriva på. När jag var på väg till banken för
 att hämta pengarna, blev jag mycket sjuk. Det var en mindre (?) blodstört-
 ning. Jag hade haft en liknande någon eller några månader tidigare, men el-
 icke ens om jag skulle komma levande hem. Jag lyckades med störets försiktig-
 het ta mig fram till stadsparken, där jag satte mig på en soffa för att bed-
 ja till Gud. Jag ropade till honom om hans hjälp och ingripande. Utan tvi-
 vel var jag den stunden nära döden. Men någon oro eller något tvivel angående
 mina dispositioner ifråga om arvsmedlen, som jag var på väg att nu få ut,
 hade jag icke.

Gud hörde mitt bönrop och helade mig, så att jag kunde återvända till
 banken och kvittera ut pengarna. Jag tolkade denna händelse såsom en allvar-
 lig påminnelse till mig från Gud, att jag troget och utan svek skulle full-
 göra vad jag lovat honom angående arvsmedlen.

Innan Eklöf ännu fått hem några varor från U.S.A., köpte han i Stock-
 holm en mindre bil, en 4-dörrars Ford. Detta var utan tvivel en förhastande;
 som han sedan själv efteråt fick ångra. Jag hade vid denna tid ganska goda
 inkomster, men Eklöf beräknade inte, att utgifterna för oss - kanske hade
 vi även en del skulder - voro så stora, att startkapitalet till affären ge-
 nom bilköpet blev alltför hårt anlitat. Av postorderaffären blev därför hel-
 ler ingenting men i sinom tid - någon gång i juli - kom den beställda "Brown-
 Bobby - ugnen från U.S.A. För att kunna starta tillverknigen måste jag sälja
 min skrivmaskin och pantsätta våra vigselringar.

"You can start in your kitchen", stod det i de amerikanska prospekten.
 I lycklig okunnighet om att Sverige inte är U.S.A., tog vi fasta på denna
 reklamsats och började tillverkningen i enkliten kammare innanför vårt kök
 i Landskrona.

Eklöf återvände med bilen till Stockholm och Uppsala. Även ^{om} jag lyckades
 komma igång med mitt "Triangelbageri", skulle avkastningen med endast en ugg
 ändå inte räcka till, om vi båda med familjen skulle leva på det.
 "Om jag lyckades", ja! Det såg mer än mörkt ut i början. Dels gick det dåligt
 för mig med gräddningen. Jag gjorde degen efter receptets anvisningar, men
 vid gräddningen sprack "trianglarna", och högen av trasiga trianglar växte
 med förtvivlad fart. Dag efter dag försökte jag - samma resultat! Men det
 måste gå. Jag fick inte ge upp. Jag kämpade, Einar! Jag kämpade även med
 Gud. Jag kastade mig rak lång på mitt ansikte på golvet i den lilla kamma-
 ren och ropade till Gud om hjälp. Och Han såg till mig i min nöd och svara-
 de på mina böners rop. O, hur lycklig och tacksam jag var, när jag kunde ta
 ur det ena baket efter det andra av hela trianglar, som kunde säljas. De
 första trianglarna voro också verkliga lækkerheter.

Fram mot jultiden minskade omsättningen. Eklöf yrkade på att bageriet
 skulle flyttas till en plats med bättre avsättningsmöjligheter. I Landskrona
 fanns endast brödeffärer, inga kafeér att leverera till. Strax efter jul tog
 jag hela bageriet med mig och reste upp till Uppsala, där Eklöf redan hade
 en lokal, som han trodde skulle passa. Samtidigt beställde vi en ugn nr 2
 från U.S.A. Jag hade fått ett mindre borgenslån i riksbanken till detta änd-
 mål.

Lokalen i Uppsala godkändes ej av hälsovårdspolisens. Den låg nämligen
 under gatunivån. Trettondedagen tog jag åter mina pinnaler med mig och for i
 tro på Guds hjälp och försyn men med mycken frukten och bävan till Örebro.

De oerhörda svårigheterna vid starten - ingen lokal, inga pengar osv. - över-
 vanns och försäljningen kom snabbt igång. Jag arbetade oerhört hårt, ibland

De oerhörda svårigheterna vid starten - ingen lokal, inga pengar osv. - övervanns och försäljningen kom snabbt igång. Jag arbetade oerhört hårt, ibland hela nätter med gräddningen och skötte även distributionen på dagarna. Jag hade senare en medhjälpare och dennes söner, men han svek mig sedan och jag blev ensam. Då kom Ingvar och Einar till min hjälp, sedan de begärt och fått fritt från skolan i Landskrona några veckor före examen.

På hösten sålde jag bageriet i Örebro med dess tre ugnar till en av mina kunder och beställde tre nya från U.S.A. Med dessa tre nya ugnar öppnade jag rörelsen för tredje gången, denna gång i Malmö. Här fick jag till slut en lokal och kunde åter

en skåpbil för distributionen. Återigen nya svårigheter och stora misräkningar. Arla var den stora ointagbara fästningen, som stängde vägen till framgången. Vi trodde, att Stockholm skulle erbjuda större möjligheter, och Eklöf lyckades få en lokal där. Jag plockade in mitt bageri i den blåa Opeln, vinkade med bävande hjärta farväl åt Mamma och den då fem-manna starka barnaskaran och satte kurs på Stockholm. Allt gick väl, och första natten tillbringade jag på ett bakkbord i den nya bagerilokalen.

En månad kämpade jag i Stockholm, men sedan måste jag erkänna mig besegrad. Stockholm såsom kaféstad var något helt annat än vi tänkt oss (trots att kaféernas antal enligt telefonkatalogen var imponerande), och så blev jag stängd av konkurrenterna. Jag fick varken köpa de maskiner jag behövde, eller ingredienser till mina bullar. Köpmannaföreningen betraktade mitt företag uteslutande från sina synpunkter. Jag hade inget start- eller rörelsekapital. Min arbetsamhet och arbetslust, min energi och min tro på Guds välsignelse var alltsammans värden som icke taxerades högt på den kanten. Jag var stängd och nära förtvivlan. Men åter sände Gud hjälp i nödes stund.

Albert Nilsson från Osby (som då ännu hette Albert Svensson) lånade mig så pass, att jag kunde återvända med bageriet i bilen till Mölndal. Ny start där under stor kamp. Men det gick igenom. Mamma och de stora barnen gjorde en beundransvärd insats, som jag ej förstod att värdesätta då, så som jag gör det idag. Bageriet i Mölndal blev till slut en lysande affär. Sista året jag hade det kvar, var dock sämre. Jag sålde det 1944 för 7.000:- kronor.

Eklöf hade det året i Stockholm startat en språktidskrift och upprättat ett eget tryckeri. Hans rörelsekapital var emellertid för litet och han lyckades ej uppbringa nytt. Tidskriften måste upphöra och tryckeriet säljas. Meningen var att jag skulle övertaga det och öppna egen tryckerirörelse i Stockholm. Jag lyckades ej genomföra denna plan. Pengarna räckte ej till.

Jag stannade dock kvar i Stockholm, där Eklöf då åter börjat andlig verksamhet. Där kämpade vi tillsammans några månader icke utan framgång. Men vi hade en förrädare med oss, och när pengarna var slut och Eklöf och jag för tillfället återvände till respektive Uppsala och Göteborg, passade han på och upphävde sig själv till ledare och "apostel" och lyckades få både mig och Eklöf utestängda från verksamheten ! I Stockholm tog jag anställning hos AB Ringbud såsom cykelbud, och kom därigenom in på den verksamhet, som jag sedan efter återkomsten till Göteborg, fortsatte med egen firma. Det var om denna händelseutveckling, som Einar, på den tiden kontorist i Töcksfors, skrev till mig i ett brev: "Man måste vara blind, om man inte kan se, att Gud är med Pappa".

Avslutad klockan 1 fm. den 23 januari 1949,
min 53 födelsedag

Pa.

Renskrivet April 1993/IC